

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

УДК 340.116 : 316.42

Легенький М. І., докторант кафедри
адміністративного права і процесу ННІ права
та психології НУ «Львівська політехніка»

Освітня політика в умовах глобалізації

У статті розглядаються питання глобалізаційних змін у сфері освіти. Акцентовується увага на глобальній освіті і перспективах освітнього глобального простору. Визначається значення глобалізаційних змін для майбутнього фахівця, навчальних закладів та держави. Особливу увагу зосереджено на правовій політиці у сфері вищої освіти.

Ключові слова: освіта, глобальна освіта, глобальний освітній простір, правова політика.

В статье рассматриваются вопросы глобализационных изменений в сфере образования. Акцентируется внимание на глобальном образовании и перспективах образовательного глобального пространства. Определяется значение глобализационных изменений для будущего специалиста, учебных заведений и государства. Особое внимание сосредоточено на правовой политике в сфере высшего образования.

Ключевые слова: образование, глобальная образование, глобальный образовательное пространство, правовая политика.

The article deals with the changes globalization in education. Attention is focused on global education and educational prospects of the global space. Determine the value of globalization changes for future specialist, educational institutions and the state. Particular attention is focused on legal policy in higher education.

Key words: education, global education, global education space, legal policy.

Постановка проблеми. Трансформації зміни супроводжують наше суспільство, їх прояв прослідковується у всіх сферах людського існування. Характер цих змін є неоднозначний. На сьогодні в наукових колах відсутня єдина думка щодо наслідків глобалізаційних процесів. Щоправда більшість науковців на сьогодні погодилися з тим, що глобалізаційні зміни супроводжують ряд позитивних чинників для суспільства, з поміж яких подолання екологічних викликів, проблем бідності та безробіття, малограмотності, інформаційної закритості, в майбутньому спостерігатиметься взаєморозуміння між народами і державами на основі загальнолюдських принципів та цінностей. Існує безліч проблем сьогодення, які одна держава вирішити не може, ось чому глобалізаційні зміни можуть відігравати позитивне значення. «Глобалізація – це подолання і навіть ліквідація традиційних кордонів між державами шляхом формування єдиного технологічного, торговельного, економічного та інформаційного простору. Завдячуючи глобалізації почалася реалізація неможливих для бюджету однієї країни проектів з багатомільярдними інвестиціями [1, с. 85].

Противники глобалізації («антиглобалісти») звертають увагу на деформованій владі мегадержави, зокрема США, безконтрольність транснаціональних корпорацій та наднаціональної еліти, зазначають також про відмирання традиційних моральних цінностей [2]. Слід зазначити, що ще 20-30 років тому критиків глобалізаційних змін було набагато більше. Звернемо увагу, що суперечки щодо позитивів та негативів

глобалізації ще можуть точитися «N» кількість років, а процес глобалізаційних змін швидкими, ми би сказали – «мегакроками», існує як явище, зумовлене об'єктивними факторами розвитку сучасного світу.

Стан дослідження. Привертають увагу науковців такі аспекти глобалізації, як: геополітичні зміни сучасного середовища; глобальні трансформації та безпека розвитку політичних, економічних, соціальних систем; еволюція міжнародних відносин; співвіднесення глобальних та національних факторів; проблеми глобальних трансформацій; міжнародна економічна безпека та інші. Однак багато питань ще є відкритими, досить суперечливими і потребують подальшого вирішення.

Проблемами глобалізаційних змін у правовій науці цікавилися багато дослідників, серед яких особливо необхідно відмітити праці З. Баумана, Н. Бортник, Р. Бірюкова, Л. Васечко, І. Жаровської, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, Р. Робертсона, М. Шепелева та ін. Однак питання правової політики освітнього простору ще не були предметом дослідження у сфері юриспруденції.

Виклад основних положень. Нинішні світові глобалізаційні процеси відбуваються у час, коли «основним ресурсом стає інформація, а фактором, що стимулює чи обмежує розвиток суспільства, - знання» [3, с. 119]. Глобалізаційні зміни зачіпають також освітній компонент людської життєдіяльності. Державна політика повинна узгоджуватися з глобальними викликами, і тому дослідження змінних детермінант є важливим у практичному та науковому значенні.

Удосконалення сфери освіти породжує ціннісні складові на приватному і державному рівні. Освідчена людина має широкі можливості на ринку праці, є самодостатньою і гармонійно розвиненою. Для держави розвиток освітньої сфери прямо супроводжує економічний розвиток країни.

Глобалізація та інформатизація освіти – це процеси інноватизації, інтеграції, мобільності та універсалізації освіти, що орієнтовані переважно на максимальний розвиток творчих здібностей, створення постійної мотивації до саморозвитку особистості на основі добровільно вибраного напрямку освіти, розширення можливостей самореалізації в професійній діяльності та конкурентоспроможності в умовах розвитку інформаційного суспільства [4, с. 198].

Глобалізація формує глобальну освіту, як у слід розуміти не просто як інформатизацію освітнього простору, а як особливу мегасистему, «де задаються й реалізуються універсальні цілі освітньої політики, а домінуючого значення набувають спрямовані на їхнє досягнення міжнародні зв'язки й відносини в галузі освіти [5, с. 10].

Фахівці виділяють наступні чинники, що пов'язують глобалізацію із забезпеченням якості освіти: - конкурентоздатність держав на світовому ринку експорту освіти (і потреба України в «утриманні позицій на ринку» шляхом демонстрації ефективних механізмів забезпечення якості освіти); - міжнародна мобільність робочої сили (впевненість, що випускники вітчизняних ВНЗ можуть ефективно працювати всюди, в Україні або в інших країнах); - бажання подальшого розвитку угод з іншими країнами про взаємне визнання кваліфікацій (для того, щоб підтримати нашу освітню індустрію і надати можливості працевлаштування нашим випускникам в інших країнах або в іноземних фірмах, що працюють в Україні); - збільшення кількості вітчизняних та іноземних студентів. Її швидке зростання говорить про необхідність заповнити студентів та інших споживачів освіти у відносно високій якості вищої освіти (цей аспект проблеми стає все більш важливим в Україні, оскільки вітчизняні вищі навчальні заклади залучають

велику кількість платних вітчизняних і іноземних студентів, для яких вартість і якість диплому, освітньо-кваліфікаційного рівня є важливою інвестицією) [6, с. 9].

Вища освіта чи не найбільше зараз відчуває глобалізаційний клімат у суспільстві. На думку П. Скотта, глобалізація прямо стосується університетів, робить особливо актуальним завдання щодо поширення національних культур, сприяє стандартизації навчання [7, с. 3-4]. Вищу освіти необхідно узгодити з вимогами глобалізованої економіки та сучасного ринку праці. .

Науковці класифікуючи зміни в освітньому просторі виділяють наступні аспекти перетворень:

- 1) характер освіти, тобто перетворення її на освіту протягом усього життя;
- 2) студенти набувають нового статусу — громадян суспільства знань, який передбачає наднаціональний підхід до етнічних, конфесійних та інших відмінностей людей, глобальну людську етику, толерантність, солідарність, людську гідність тощо;
- 3) суспільство знань змінює місію, роль і поле діяльності як навчальних закладів, так і викладачів. Дуже важливого значення знову набуває фундаменталізація знань;
- 4) змінюється система взаємовідносин між тими, хто навчає, і тими, хто навчається. Викладач, залишаючись головною дійовою особою, набуває ролі «навігатора», інтерпретатора нових знань для тих, хто навчається, формуючи їхні індивідуальні освітні траєкторії. Педагогічна складова та підготовка викладачів за новою креативною моделлю замість репродуктивної стає центральною проблемою освітньої політики [8].

Варто погодитися з цитованим науковцем, однак звернемо увагу, що вказаний перелік далеко не є вичерпним. Про змінні властивості освіти можна говорити навіть в залежності від галузі знань та спеціалізації освіти.

Глобалізація трансформує людську особистість з погляду національної самобутності, культурної та етнічної самобутності, інтелектуального розвитку, інформаційної складової тощо. Освіта тепер не тільки процес передачі накопичених знань, ай виховання творчого підходу, моральних якостей, внутрішньої культури, здатності сприймати і брати активну участь у постійних змінах, потреби до самовдосконалення.

Швидкі темпи економічних відносин, які породжені тією є глобалізацією, вимагають модернізації рівня знань фахівця. Поряд з тим підприємства потребують спеціалістів з креативним мисленням, які здатні негайно виконувати поставлені завдання. Не є в інтересах комерційного ринку витрачати кошти на отримання практичних навиків фахівця, якими він мав би оволодіти в навчальному закладі. Є потреба у фахівцях з високим рівнем знань та навичок, з інтелектуальним та освітнім потенціалом, вмінням працювати в команді та з керівним потенціалом. Глобалізована освіта формує нову генерацію кваліфікованих кадрів.

Українська освітня політика у сфері вищої школи повинна бути первинно націлена на формування такого фахівця. Для цього необхідно не тільки інтенсивне впровадження інформаційно-комунікативних технологій в освіту, але й надання широких можливостей для вивчення іноземної мови, формування у студентів вміння самостійно здобувати знання, націлення фахівців на безперервну освітню діяльність, формування навиків soft skills , тобто уміння «продавати» себе, свою команду, ідеї, результати.

Головна мета глобалізованої освіти — сформувати та розвинути людину як інтелектуальну, твору, моральну, культурну, духовну, самостійну особистість та кваліфікованого спеціаліста і найвищу цінність суспільства.

Вищі навчальні заклади потребують змін з погляду можливості у конкурентній

боротьби. Змінні процеси сучасності сприймають університети не тільки суб'єкт надання знань, але як суб'єкт підприємницької діяльності. Розглядається навіть концепція «Університет - підприємство». Це зумовлено в першу чергу неспроможністю держави за рахунок бюджету повністю фінансувати виші. Вони повинні надавати таку якісну освіту, щоб мати можливість самоутримуватися за рахунок надання освітніх послуг, а окрім того мати фінансові ресурси для інвестування в наукову сферу.

Національні вузи конкурують не тільки в межах українського освітнього простору, але й відкритість кордонів спричиняє конкуренцію із закордонними навчальними закладами. «У майбутньому системні зміни, які необхідно провести у сфері вищої освіти, повинні ґрунтуватися на загальноуніверситетських процесах, які, при всебічному впровадженні нових системоутворюючих технологій, будуть забезпечувати різним соціальним групам і окремим громадянам надання ефективних і якісно помітних освітніх послуг. Також стало цілком очевидно, що вища освіта більше не може надаватися лише в межах національних кордонів держав — вона набуло по-справжньому глобального характеру [9, с. 205].

Правова політика повинна бути націлена на формування єдиного освітнього простору під яким слід розуміти будемо розуміти спільність принципів політики з підготовки фахівців, узгодженість освітніх стандартів, програм та вимог із підготовки та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів та програм, забезпечення рівних можливостей і вільної реалізації прав громадян на здобуття освіти в освітній установі.

Однак не слід ототожнювати цей простір виключно з міжнародною співпрацею вишів. Це простір який ґрунтується на єдиних стандартах освіти, які функціонують за рахунок єдиного інформаційного освітнього простору. Останній являє собою системний інформаційно-технологічний модуль, що включає матеріально-технічні, інформаційні та кадрові ресурси, забезпечує автоматизацію управлінських і педагогічних процесів, узгоджене оброблення, передавання та зберігання інформації, наявність нормативноорганізаційної бази, технічного та методичного супроводу. ЄІОП на технологічному рівні передбачає комплекс електронних навчальних систем, баз знань різного змісту, систем комп'ютерних телекомунікацій і мережевої взаємодії, інтегрованих педагогічних технологій, інструментів дистанційного моніторингу та управління, до якого забезпечено доступ користувачів за допомогою мережевих технологій відповідно до їх статусу [10, с. 6].

Входження в єдиний простір вимагає докорінної зміни методики та змісту надання освітніх послуг, нового методичного забезпечення, збільшення значення самоконтролю знань, перехід до більшої самостійності та творчості в здобутті знань, поєднання практики і навчання.

Отож, визначимо позитивні тенденції від функціонування єдиного освітнього простору:

- покращення якості знань майбутніх фахівців;
- зменшення зусиль та часових витрат на отримання знань через переміщення курсів і бібліотечних матеріалів в онлайнове середовище;
- відсутність суб'єктивізму у відносинах «викладач-студент», подолання корумпованості у сфері освіти;
- розвиток самостійних навичок в отриманні знань, що дає можливість для самоосвіти протягом сього життя;
- мобільність та інтенсивність знань;
- можливість розвитку економіко-витратних галузей знань (особливо в галузях термоядерної енергетики, освоєння космічного простору, медичних та біологічних досліджень);

· широкі перспективи для міжнародної наукової співпраці.

Застерегти слід від ідеалізації глобального освітнього простору. Дуже важливим недоліком є нерівність можливостей у глобальному просторі, який вимагає значних фінансових та технічних ресурсів для функціонування в цій системі, залучення величезних інвестицій в інфраструктуру сучасних засобів зв'язку. Як свідчить світова практика, інвестиції в людський капітал у економічно розвинених країнах забезпечує до 75% приросту національного багатства [11, с. 29]. Держави третього світу, безумовно, не можуть дозволити собі такі витрати.

Висновки. Для освітнього простору глобалізація є викликом сучасності. Правова політика повинна бути націлена на трансформацію відповідно до глобальних вимог на всіх рівнях для сублімування системи освіти з реальними запитами. При цьому зміни відбуваються на мікрорівні (для студентів і викладацького складу); мезорівні (університетів та інших навчальних закладів); макрорівні (урядів та держав), мега-рівень (міжнародної спільноти). Змінні парадигми мають як позитивні так і негативні наслідки, і це є тими викликами з якими необхідно узгоджувати правотворчу діяльність сучасної України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дворецька Г.В. Соціологія: Навчальний посібник / Г. В. Дворецька. — К.: КНЕУ, 2002. — 472 с.
2. Ракитский Б., Ракитская Г. Глобализация капитализма как новейший этап социальной организации человечества. Доклад на Научно-геополитической конференции «Глобализация и антиглобализм». — М.: 2001. — С. 30-32.; Старикова Т. Глобализация и тенденции в образовании XXI века // Глобальное общество и Россия: тенденции эволюции и последствия. Материалы Международной научной конференции. — С-Пб.: 2001. — С. 66-67.; Алаев Э. Quo vadis? / Глобальное сообщество: новая система координат (подход к проблеме). — С-Пб.: 2000. — С. 81-86.; Гречаный В. Философия глобализма и современная Россия // Глобальное общество и Россия: тенденции эволюции и последствия. Материалы Международной научной конференции. — С-Пб.: 2001. — С. 24-26.
3. Сохраняева Т.В. Гуманистические ориентиры развития системы образования / Т.В. Сохраняева // Философские науки. - 2005. - №9 — С. 117-121.
4. Кивлюк О. П. Глобалізація та інформатизація освіти в предметному полі філософії освіти / О. П. Кивлюк // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2014. - Вип. 57. - С. 192-200.
5. Пожуєв В. І. Вища освіта в умовах глобалізації / В. І. Пожуєв // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. - 2005. - Вип. 20. - С. 5-16.
6. Прокопенко І. Ф. Трансформація вищої освіти в Україні в контексті глобалізаційних процесів / І. Ф. Прокопенко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Економіка. - 2010. - Вип. 10. - С. 5-10.
7. Скотт, П. Глобализация и университет / П. Скотт // Alma Mater. — 2000. — № 4. — С. 3—8.
8. Сбруева А.Л. Суспільство знань / Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В.Г. Кремень. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — С. 887-888.
9. Мудра-Рудик Я. А. Трансформація вищої освіти в контексті викликів глобалізації / Я. А. Мудра-Рудик // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету "Україна". - 2010. - № 2. - С. 205-208.
10. Мінцер О. П. Концептуально-технологічні підходи в створенні єдиного медичного освітнього простору / О. П. Мінцер // Медична інформатика та інженерія. - 2015. - № 1. - С. 5—8.
11. Будзан Б. Менеджмент в Україні: Сучасність і перспективи. / Б. Будзан — К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. — 349с.